

Яворська Т. М., канд. пед. наук
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

РЕФЕРУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРОЦЕСІВ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОГО ПЕРЕРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

У цифрову епоху постійно зростають обсяги та напрями інформаційних потоків. Розвиток цифрових технологій, упровадження інформаційних систем, ефективних засобів і методів переробки та пошуку інформації дають можливість користувачам обрати з інформаційного масиву необхідну інформацію, сприяють пришвидшенню обміну науковою інформацією. Актуальними нині є проблеми інформаційного забезпечення вітчизняної науки. Основним завданням інформаційних установ, що функціонують у національній системі науково-технічної інформації України, є задоволення інформаційних потреб користувачів.

Процес перетворення інформації (даних), що містяться в документах, а також їх оцінка, зіставлення, узагальнення і представлення користувачам у вигляді, що відповідає конкретним інформаційним запитам користувачів, називається аналітико-синтетичним опрацюванням документів (АСОД). Процеси перетворення формальних ознак і змісту *первинних документів* здійснюється з метою створення *вторинних документів*, як більш зручних для зберігання, пошуку, використання *споживачами інформації*.

Одним із основних видів АСОД є реферування документів. Об'єктами реферування є наукові статті, монографії, розділи або глави окремих неперіодичних видань (монографій, узагальнюючих праць тощо), патентні документи, депоновані рукописи. Реферування – це інтелектуальний творчий процес, що потребує осмислення, аналітико-синтетичної переробки інформації та створення нового документа – реферату.

За ДСТУ ГОСТ 7.9:2009 (ІСО 214–76), реферат – елемент бібліографічного запису і вихідних даних первинного документа (наприклад, публікації) [1, с. 5].

Реферат призначений для передачі фактичних даних про нові досягнення науки і практики. Провідною ознакою реферату як науково-інформаційного документа є інформативність – здатність коротко передати зміст первинного документа, щоб не було необхідності обов'язково звертатися до першоджерела. Науковці визначають властивості реферату, а саме: реферат містить скорочений виклад інформації, утвореної у процесі згортання первинної інформації; зміст реферату залежить від змісту вихідного документа; призначення – оперативне ознайомлення з масивом первинних документів. Основна мета – у мінімальному обсязі реферату подати максимум корисної інформації.

Основні функції реферату як вторинного документа:

- інформативна – реферат подає цілісну, узагальнену інформацію про зміст документа й усуває необхідність читання його повного тексту, якщо документ має для читача другорядний інтерес;
- Пошукова – реферат використовується в інформаційно-пошукових, зокрема й автоматизованих системах для пошуку документів та інформації;
- Індикативна – надання користувачам інформації про невідомі, але релевантні їхнім запитам документи з характеристикою основних змістових ознак;
- Довідкова – реалізується представленням у рефераті конкретних фактичних відомостей;
- Комунікативна – перегляд рефератів із певної галузі (проблеми чи питання) сприяє одержанню відомостей про напрями й результати наукових досліджень, про проблеми, над якими працюють вчені, про нові методики тощо;
- Сигнальна – виявляється у повідомленні про публікацію або ж надходження до фонду нових документів;
- Прогностична – виявляється під час проведення аналізу змісту рефератів основного потоку документів із певної галузі, коли можна прогнозувати її розвиток, виявити виникнення нових проблем, напрямів наукових досліджень тощо [2, с. 5–6].

Реферуванням документа називається метод мікроаналітичного згортання інформації з первинного документа наукового або виробничо-практичного професійного характеру, а також сам процес створення реферату як вторинного документа [2. с. 4].

Реферування – це процес інформаційного аналізу, пов’язаного з вивченням і обробкою документів із метою вилучення найсуттєвіших відомостей та / або їх узагальнення. Такий аналіз – складний логічний процес, елементами якого є відбір, опис, оцінка, систематизація та узагальнення фактографічної інформації, що міститься в первинному документі. Методика реферування полягає у послідовному виконанні правил кожної окремої операції, послідовності таких операцій.

Сьогодні в Україні функціонує Національна система реферування, головним принципом побудови якої є централізована кумуляція масивів реферативної інформації із зовнішніх розподілених ресурсів.

Основними принципами відбору матеріалів для відтворення у національній системі реферування є:

- максимальна повнота охоплення матеріалів (аналітико-синтетичній обробці підлягає література з усіх основних галузей природничих, технічних і суспільних наук);
- новизна, цінність інформації, актуальність проблематики.

Із метою максимально ефективного використання інформаційного ресурсу сьогодні відбувається органічне сполучення реферативної та повнотекстової інформації в електронних ресурсах наукової періодики. У мережі з’являються реферати фахових наукових видань та їх постачання до агрегаторів наукової періодики одночасно з виходом із друку поточного випуску.

Реферативні видання у друкованому та електронному вигляді здійснюють відбір релевантних статей із наукових журналів, систематизують їх за відповідними темами-рубриками. Більшість розвинених сучасних систем пошуку наукової інформації містять реферативний складник як необхідний елемент свого потенціалу. Наявність у публікаціях коректно складеного наукового реферату та ключових слів значно підвищує ефективність використання інформаційного ресурсу, скорочує час пошуку релевантної та пертинентної інформації [3].

Отже, реферування – це інтелектуально-творчий процес, що передбачає не лише створення інформаційного повідомлення, тобто відображення первинного документа, але й порівняння, узагальнення та донесення інформації до сучасного користувача. Сьогодні реферування наукових публікацій не втрачає своєї актуальності. Більшість розвинених сучасних систем пошуку наукової інформації містять реферативний складник як необхідний елемент свого потенціалу.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ГОСТ 7.9:2009 (ИСО 214–76) СИБІД. Реферат и аннотация. Общие требования. Чинний від 2009-12-01. Київ: Держспоживстандарт, 2009. 8 с.
2. Лутовинова В. І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації: практ. посіб. / наук. ред. Г. М. Швецова-Водка; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2007. С. 5–6.
3. Розвиток національної системи реферування. До 20-річчя Українського реферативного журналу «Джерело». URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/15116.1.060.pdf

